

Ιεραποστολική

Δρ. Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα

Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας και Θρησκευολογίας
Τομέας Θρησκευολογίας, Φιλοσοφίας και Κοινωνιολογίας

Αθήνα 2018

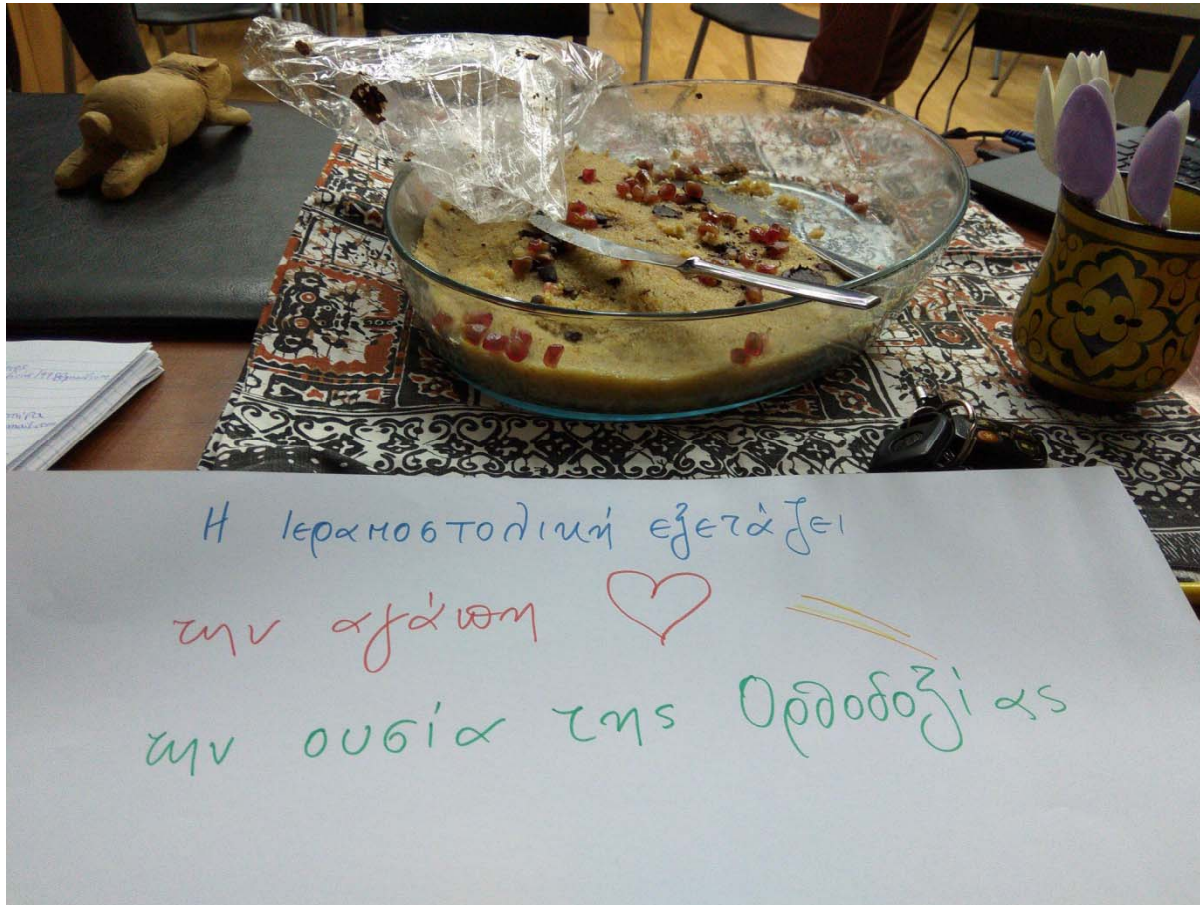
Μάθημα 2

Στο προηγούμενο μάθημα...

... ξεκινήσαμε δυναμικά!

Δώσαμε έναν αυθόρμητο «ορισμό»

«Μου έκανε πολλή εντύπωση ο ορισμός της Ιεραποστολικής από τους φοιτητές που με ένα άλμα πάνω από το ενδιαμέσο βήμα έφτασε **στην καρδιά του ορισμού της ιεραποστολής.**

» Πολύ ενδιαφέρουσα και η μεταξύ τους στιχομυθία.

» Αποφάσισαν ότι ενώ ο ένας σκέφτεται περισσότερο με το συναίσθημα και ο άλλος το πιάνει πιο λογικά-αναλυτικά, κατά βάση λένε το ίδιο με άλλα λόγια, εξού και το ίσον (=) που προστέθηκε στο τέλος μεταξύ των δύο εκδοχών ορισμού».

ΕΒΠ, 28/2/18

Εξάλλου

- Προσδιορίσαμε τους στόχους του μαθήματος με τη βοήθεια ερωτηματολογίου
- Μελετήσαμε μια ποικιλία ορισμών για το γεγονός της ιεραποστολής, εξερευνώντας τις συνέπειες που προκύπτουν από τις αποχρώσεις και την ποικιλία των διάφορων ορισμών για τον τρόπο κατανόησης της ιεραποστολής και τις προτεραιότητες που κάθε φορά τίθενται
- Επισημάνσαμε ότι η ιεραποστολή είναι σύμφυτη με την Εκκλησία, ενώ η Ιεραποστολική είναι επιστήμη των νεότερων χρόνων

Όνομάτων Επίσκεψη

- Περιηγηθήκαμε στο λεξιλόγιο με το οποίο η Εκκλησία περιέγραφε το γεγονός της ιεραποστολής (κυρίως ρηματικές εκφράσεις και περιφράσεις) στην Καινή Διαθήκη και τον πατερικό λόγο
- Ασχοληθήκαμε με τους όρους ιεραποστολή, μαρτυρία, mission, απόστολος, ιεραπόστολος, μισσιονάριος κλπ.
- Ολοκληρώσαμε προχωρώντας σε μια εισαγωγική ενότητα για τον χαρακτήρα της επιστήμης της Ιεραποστολικής

[Για όλα τα παραπάνω στο e-class στο αρχείο [missiology1.pdf](#)]

Στο δεύτερο αυτό μάθημα

- Θα ασχοληθούμε πιο συστηματικά με την επιστήμη της Ιεραποστολικής, μια επιστήμη των Νεώτερων Χρόνων
- Ας δούμε ένα εισαγωγικό βίντεο για τις σύγχρονες εξελίξεις της θεολογίας στον 21^ο αιώνα από τον πρόεδρο της IOTA (International Orthodox Theological Association) καθ. Dr. **Paul L. Gavrilyuk** (Aquinas Chair in Theology and Philosophy, Theology Department, University of St. Thomas, St. Paul, Μιννεσότα, ΗΠΑ)

<https://iota-web.org/>

https://www.youtube.com/watch?time_continue=16&v=v8grI91Z6i8

[Σημείωση: Θα μεταφράζεται προφορικά στα ελληνικά]

Στην Ελλάδα ο κλάδος ονομάζεται

ΙΕΡΑΠΟΣΤΟΛΙΚΗ

- Ας συζητήσουμε λίγο για τον όρο αυτό, ως όρο περιέχοντα. Γιατί επιλέχθηκε; Τι να περιέχει;
- Μεταξύ αστείου και σοβαρού, γιατί δεν ονομάζεται π.χ. ιεραποστολογία;

Θυμίζουμε από το προηγούμενο μάθημα: Ο χαρακτήρας της Ιεραποστολικής

- Η Ιεραποστολική ως επιστημονικός κλάδος της χριστιανικής Θεολογίας δεν είναι ουδέτερη. Βλέπει μάλλον τον κόσμο από τη σκοπιά της αφοσίωσης στη χριστιανική πίστη. Αυτό δεν σημαίνει ότι λείπει η κριτική εξέταση. Στην πραγματικότητα, ακριβώς χάριν της χριστιανικής ιεραποστολής θα είναι απαραίτητο να υποβάλλουμε κάθε ορισμό και κάθε εκδήλωση της χριστιανικής ιεραποστολής σε σχολαστική ανάλυση και αποτίμηση.

David Bosch. Transforming Mission. [1991] 2011: 9.

- Εντούτοις, ας σημειώσουμε ένα σχόλιο στο σχόλιο του David Bosch: Πολλές, η συντριπτική πλειοψηφία των Θρησκειών, και όλες οι λεγόμενες «Παγκόσμιες Θρησκείες» ασκούν ιεραποστολικό έργο, που έχει ενδιαφέρον να μελετηθεί με εργαλεία θρησκευολογικά και προφανώς ιστορικά. Με τα ίδια θρησκευολογικά και ιστορικά εργαλεία μπορεί κανείς να παρατηρήσει 'απ' έξω' και την Ορθόδοξη Ιεραποστολή. Θα εμπλουτίσει με μια άλλη ματιά τη γνώση του και συνεπώς την αυτογνωσία του. [ΕΒΠ]

Διεθνώς

- Ο όρος έχει καθιερωθεί ως missiology προερχόμενος από το γαλλικό missiologie
- Άλλοι όροι που κατά καιρούς προτάθηκαν αλλά δεν επικράτησαν:
 - Missionslehre = διδασκαλία για την ιεραποστολή, προτάθηκε από τον πρωτοπόρο Gustav Warneck, στα γερμανικά και επικεντρώνεται ιδίως στη θεωρία της ιεραποστολής
 - Apostolics, από τον Δανό θεολόγο Abraham Kuiper, αλλά απορρίφθηκε για τον κίνδυνο δημιουργίας σύγχυσης

...ΣΥΝΕΧΕΙΑ

- Μια σειρά όροι προτάθηκαν κατά καιρούς στις απαρχές που όμως διόλου δεν ευδοκίμησαν καθώς προδίδουν μονομερείς ή και εσφαλμένες ερμηνείες του γεγονότος της ιεραποστολής. Π.χ. ο Abraham Kuypere πρότεινε επίσης τους όρους: *prosthetics*, *auxanics*, *elenctics*, *halieutics*.
- Σταδιακά ο όρος *missiology* καθιερώθηκε διεθνώς στις παραλλαγές και μεταγραφές του στις εκάστοτε γλώσσες. Έτσι διαμορφώθηκε μια κοινή επιστημονική συναντίληψη που συνδέει τη λέξη *missio*, μετάφραση του ελληνικού όρου «*αποστολή*» και την κατάληξη *-logy*, προερχόμενη από την ελληνική λέξη «*λόγος*» και κοινή κατάληξη σε πολλές επιστήμες.

Περισσότερα για την ορολογία της επιστήμης διεθνώς, βλ. Anderson, An Overview of Missiology.

Ιστορία. Όπως ήδη τονίσαμε...

(μάθημα 1)

- Η χριστιανική ιεραποστολή είναι σύμφυτη με το γεγονός της Εκκλησίας, εντούτοις θεωρητικός αναστοχασμός για το ιεραποστολικό έργο αναπτύχθηκε πολύ αργότερα
- «Αν εξαιρέσει κανείς την προδρομική αλλά πολυσύνθετη και αμφιλεγόμενη προσωπικότητα του Καταλανού Ραυμόνδου Λούλου, που μαζί με τις ιεραποστολές του προς τους μουσουλμάνους συνέγραψε και θεωρητικά έργα για τη μεταστροφή τους, καθώς και των Εβραίων (RL [1275/] 1305), η πρώτη συστηματική θεωρητική ενασχόληση με την ιεραποστολή στον δυτικό κόσμο συνδέεται με τις μεγάλες ανακαλύψεις». [ΕΒΠ, λ. Ιεραποστολική, ΜΟΧΕ 8: 459 [459-462] [Το άρθρο θα ανέβει εξ ολοκλήρου στο e-class]

Πρόδρομοι και Μεγάλες Ανακαλύψεις

- «Ο ίδιος ο **Κολόμβος**, χωρίς να είναι θεολόγος, στο έργο *Libro de las Profecias* (C 1502) ασχολείται με το θέμα της ιεραποστολής και προσπαθεί επί τη βάσει του ευαγγελίου να αφυπνίσει την ιεραποστολική συνείδηση των συγχρόνων του.
- Εξάλλου, και ο Ολλανδός ανθρωπιστής **Έρασμος** (H 1535) υποστηρίζει με θεολογικότατα επιχειρήματα το έργο της ιεραποστολής.
- Από τους περισσότερους θεολόγους που συνέγραψαν την ίδια περίοδο ιεραποστολικά κείμενα, ο **Νικόλαος Φέρμπερ ντε Χέρμπορν** (NFH 1532), συγγράφει την πρώτη Ιεραποστολική Μεθοδολογία, ενώ ένα δεύτερο τρίτομο έργο του, δυστυχώς χάθηκε.
- Πατέρας της θεωρητικής ενασχόλησης με την ιεραποστολή θεωρείται ο Ισπανός Γιοζέ ντε Ακόστα, με σημαντικότερο έργο του για την ιεραποστολή το *De Promulgatione Evangelii apud Barbaros sive de Procuranda Indorum Salute* (JA 1588) και γενικότερο το *Historia Natural y Moral de las Indias* (JA 1590).
- Δεύτερος ο **Θωμάς α Γιεζού**, με ένα πεντάτομο αλλά συμπληρωματικού χαρακτήρα έργο (TJ 1610). Γνωστός και για τη μυστική θεολογία του, ασχολήθηκε επίσης με την ιεραποστολή και ίδρυσε στη Ρώμη, στη μονή των Καρμελιτών, το πρώτο Ιεραποστολικό Σεμινάριο, το 1613. Αυτό απετέλεσε και την απαρχή σειράς *Ιεραποστολικών Σεμιναρίων*, τα οποία αποσκοπούσαν να εκπαιδεύσουν και να εξοπλίσουν ιεραποστολούς με τρόπο κατάλληλο.
- Το 1622 ο πάπας Γρηγόριος ίδρυσε την *Congregatio de Propaganda Fide*, κεντρικό φορέα σχεδιασμού και συντονισμού του ιεραποστολικού έργου από τους ρωμαιοκαθολικούς.»

Πρώιμοι προβληματισμοί

«Οι θεολογικές κατευθύνσεις των συγγραμμάτων της περιόδου είναι διαφορετικές και συχνά αντικρουόμενες. Αν θα έπρεπε να επισημάνουμε ένα χαρακτηριστικό γνώρισμα των πρώιμων μελετητών της ιεραποστολής μεταξύ των Δυτικών εν γένει, είναι η έκπληξη που προκύπτει από τις ανακαλύψεις και η συνακόλουθη κατάρρευση της εικόνας ενός ενιαίου χριστιανικού σύμπαντος. Εν συνεχεία, η διαχείριση αυτής της έκπληξης, που παρήγαγε έναν τεράστιο όγκο θεωρητικού υλικού. Ενώ τα ερωτήματα είναι κοινά, οι απαντήσεις διαφέρουν ως προς την κατεύθυνση. Αρκετές σχετίζονται με την προσπάθεια τιθάσευσης του αγνώστου και των λαών που συναντούσαν στις νέες χώρες. Στη λογική της κατάκτησης, σημειώνονται ορισμένες θεωρήσεις με ακραίο φονταμενταλιστικό χαρακτήρα, αλλά πάντως υπήρχαν και με πιο προοδευτικό, όπως εξάλλου και η πλειονότητα των ορθότερα σταθμισμένων θεωρήσεων με κύριο γνώμονα θεολογικά κριτήρια».

ΕΒΠ, λ. Ιεραποστολική

Διαμαρτύρηση και Ιεραποστολή (πρόδρομοι)

«Η Διαμαρτύρηση έφερε ένα κριτικό πνεύμα στο ιεραποστολικό έργο, ιδίως βέβαια κατευθυνόμενο προς τη δράση της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας. Εντούτοις, τόσο οι **Λούθηρος, Καλβίνος, Ζβίγγλιος** έδειξαν μεγάλο ενδιαφέρον για την **ιεραποστολή**, όσο και πολλοί άλλοι. Τον 18 αι. ο Γερμανός φιλόσοφος **Λάιμπνιτς** συνέγραψε υπέρ της ιεραποστολής (GL 1967), καταπιανόμενος μεταξύ των άλλων και με το μείζον θέμα της **προσαρμογής**. Σε αυτόν κατά πάσα πιθανότητα οφείλεται η καταστατική σκοποθεσία της Ακαδημίας του Βερολίνου, που ήταν, μεταξύ άλλων, η «διάδοση της πίστης» (HB 1969, 24. Εκεί και εκτεταμένες λεπτομέρειες για όλη την προΐστορία της Ιεραποστολικής). Κατά παράδοξο τρόπο, ο Λάιμπνιτς συνέβαλε ουσιωδώς και στο έργο της ορθόδοξης ιεραποστολής, καθότι παρακίνησε τον Μ. Πέτρο σε αυτή την κατεύθυνση με σειρά επιστολών του (WG 1873)».

Από την Προϊστορία στην Ιστορία

«Το 1867 ιδρύεται για πρώτη φορά Έδρα Ιεραποστολικής στο Πανεπιστήμιο του Εδιμβούργου, στη Θεολογική Σχολή, με διδάσκοντα τον Α. Νταφ (Alexander Duff). Ακολουθεί η Ευαγγελική Θεολογική Σχολή της Χάλε στη Γερμανία το 1897 με τον Γκούσταβ Βάρνεκ (Gustav Warneck), ο οποίος είναι και ιδρυτής του περίφημου περιοδικού *Allgemeine Missions-Zeitschrift*. Η πρώτη ρωμαιοκαθολική Έδρα Ιεραποστολικής είναι στο Μύνστερ, το 1911, με τον Γιόζεφ Σμίντλινγκ (Josef Schmidlin). Το Πρώτο Παγκόσμιο Ιεραποστολικό Συνέδριο του Εδιμβούργου το 1910 είναι η απαρχή μιας σειράς συνεδρίων και διεθνών διοργανώσεων που συμβάλλουν τα μέγιστα στην αναζωπύρωση του ενδιαφέροντος για την ιεραποστολή, και αναψηλαφούν το νόημα και το περιεχόμενό της στο σύγχρονο κόσμο».

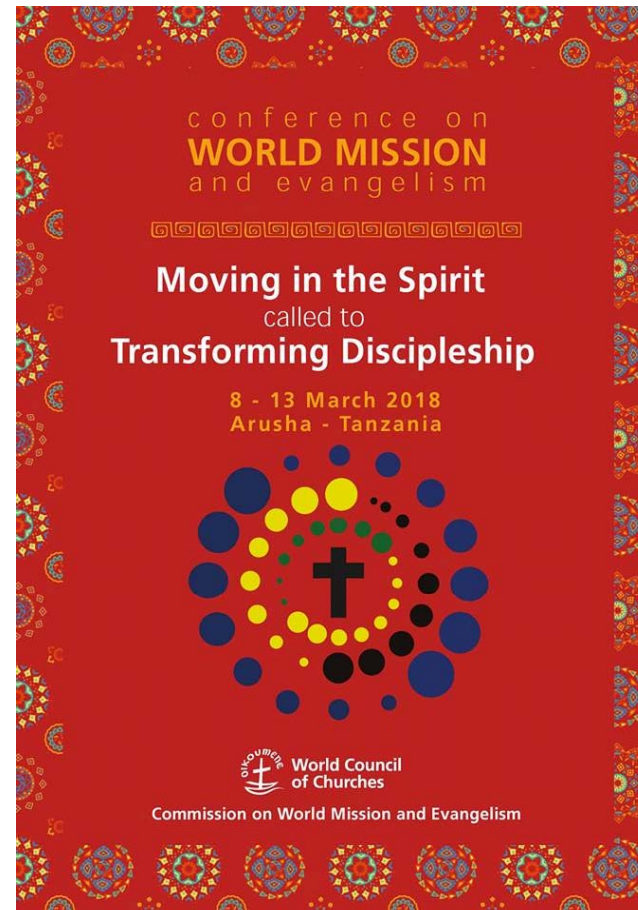
ΕΒΠ, λ. Ιεραποστολική

Ιεραποστολικά Συνέδρια

- Το Πρώτο Παγκόσμιο Ιεραποστολικό Συνέδριο έγινε το 1910, 14-23 Ιουνίου, στο Εδιμβούργο της Σκωτίας. Ήταν ένα γεγονός τεράστιας σημασίας.
- Σημείωση: Ακολούθησαν και άλλα πολύ σημαντικά Ιεραποστολικά Συνέδρια που άλλαξαν το τοπίο των Ιεραποστολικών Σπουδών και του τρόπου κατανόησης της Ιεραποστολής γενικότερα.
 - (Θα δούμε περισσότερα σε επόμενο μάθημα, συναφώς με τις σύγχρονες εξελίξεις στον χώρο της ιεραποστολής)

Σήμερα, 8-13
Μαρτίου 2018,
στην Τανζανία
οργανώνεται το
συνέδριο του
ΠΣΕ, που γίνεται
κάθε 10 χρόνια:

<https://www.oikoumene.org/en/press-centre/events/conference-on-world-mission-and-evangelism-moving-in-the-spirit-called-to-transforming-discipleship>

Θα προσπαθήσουμε να έχουμε ζωντανή σύνδεση με Τανζανία στο επόμενο μάθημα σε συνεργασία με τον καθηγητή κ. Πέτρο Βασιλειάδη!

Με εξαίρεση τη ναζιστική Γερμανία

- στον 20^ο αιώνα η Ιεραποστολική γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη και ιδίως μετά τον Β' Παγκόσμιο πόλεμο, δίνοντάς μας σπουδαίους εκπροσώπους της επιστήμης αυτής.
 - [Ονόματα και αναλυτική περιγραφή της συμβολής τους βλ. Βουλγαράκης, *Η Επιστήμη της Ιεραποστολής*]
- Μέχρι τη δεκαετία του 1960 εντούτοις η Ιεραποστολική αντιμετωπιζόταν ως ένα είδος κλάδου «Εξωτερικών Υποθέσεων», κάτι εξειδικευμένο, κάτι εξωτικό. Από το 1960 και μετά τόσο οι κοινωνικές συνθήκες όσο και η μετεξέλιξη της θεολογικής σκέψης, χάρη και στην παρουσία κορυφαίων ιεραποστολόγων τη μετέθεσαν από την περιφέρεια στην καρδιά της θεολογίας.

Ιεραποστολική ως ξεχωριστός κλάδος

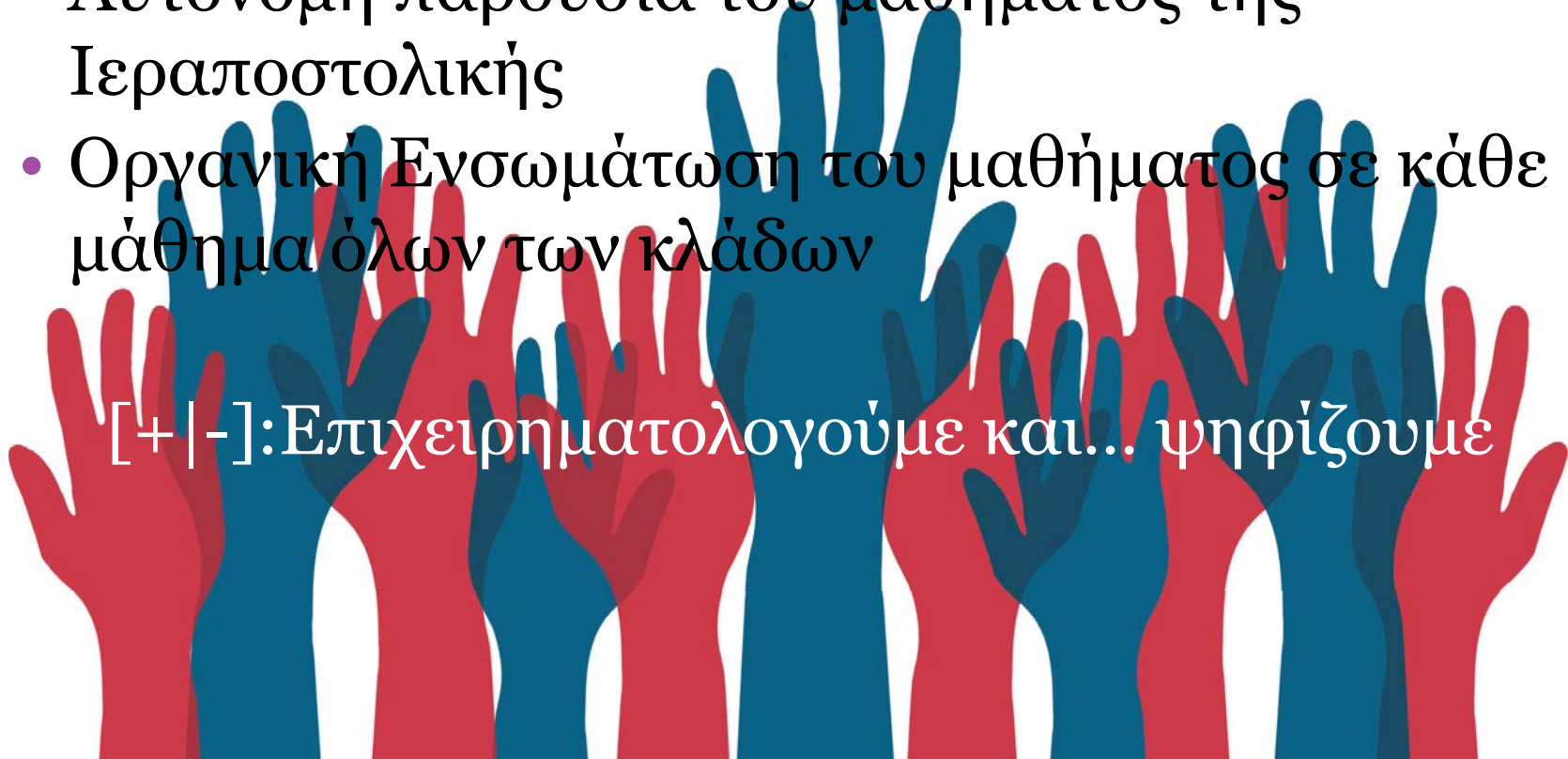
- «Η Θεολογία είναι ένας ζωντανός οργανισμός και όχι ένα συνονθύλευμα από χωριστές σπουδές. Οι υποδιαιρέσεις της, όπως η Απολογητική ή η Ιεραποστολική, δεν μπορεί και δεν πρέπει να νοηθούν ως ριζικά χωριστές. Εντούτοις, υπάρχει κάθε λόγος να δεχτούμε την Επιστήμη της Ιεραποστολής ως μια ενιαία ανεξάρτητη οντότητα. Έχει ήδη καταστεί ουσιαστικό στοιχείο στο πρόγραμμα των θεολογικών σπουδών [...] Η Ιεραποστολική πρέπει να συνεχίζει να αναπτύσσει τις θεολογικές της σχέσεις με τις άλλες επιστήμες ώστε να διατηρήσει τη με σκληρό αγώνα κατακτημένη θέση της στη θεολογική εκπαίδευση».

Andersen, 5-6.

Τρία Μοντέλα κατά καιρούς

- Συμπερίληψη στοιχείων ιεραποστολικών σπουδών σε άλλα θεολογικά μαθήματα
- Αυτόνομη παρουσία του μαθήματος της Ιεραποστολικής
- Οργανική Ενσωμάτωση του μαθήματος σε κάθε μάθημα όλων των κλάδων

[+|-]: Επιχειρηματολογούμε και... ψηφίζουμε

Ιεραποστολική στους Ορθοδόξους

- Ας φανταστούμε για λίγο τις συνθήκες των Ορθοδόξων στις αρχές των νεότερων χρόνων

Παράσταση της Άλωσης του 1453. Τοιχογραφία. Άγνωστος Καλλιτέχνης.

Απονομή δικαιοσύνης στους Ρως του Κιέβου, του Ιβάν Μπιλίμπιν (1876-1942)

Στη Ρωσία

- Παράλληλα με τη Δύση αναπτύχθηκε στη Ρωσία το ενδιαφέρον για τις Ιεραποστολικές Σπουδές.
- Τα πρώτα συστηματικά κείμενα θεωρητικού ιεραποστολικού προβληματισμού συμπίπτουν με την οργανωμένη περίοδο των ρωσικών ιεραποστολών (περισσότερα σε επόμενα μαθήματα), και πρόκειται για εγκυκλίους επιστολές με οδηγίες προς ιεραποστόλους (είτε από τον τσάρο είτε από τη σύνοδο)
- Στο πλαίσιο αυτής της οργάνωσης της ιεραποστολικής δραστηριότητας δίνεται έμφαση και στις Ιεραποστολικές Σπουδές.

Η Θεολογική Ακαδημία και η πόλη του Καζάν τον 19^ο αι.

Εδώ έγιναν οι λαμπρότερες, συστηματικές ιεραποστολικές σπουδές με οργανωμένες χωριστές κατευθύνσεις για έργο που απευθύνεται σε δέκτες βουδιστικής ή ισλαμικής προέλευσης, με γλωσσικά, εθνολογικά, λαογραφικά και θρησκευολογικά μαθήματα... και γενικότερη έμφαση στον πολιτισμό.

Μεταξύ άλλων, στην Ακαδημία του Καζάν εκδόθηκε η πρώτη ρωσική μετάφραση του Κορανίου που εκπόνησε ο Γκόρντι Σαμπλουκώφ (1804-1880).

Στην Ελλάδα μετά την απελευθέρωση

- Οι πρώτοι προβληματισμοί σε σχέση με την Ιεραποστολή συνδέονται με την αντιμετώπιση προτεσταντών μισσιοναρίων ή (δευτερευόντως)
- Με την παρακολούθηση της ρωσικής ιεραποστολικής δραστηριότητας (μέχρι το 1917)
- Πρώτος συνέγραψε για την ιεραποστολή άρθρα αλλά και μυθιστορήματα ο θεολόγος **Νικόλαος Αμβράζης** (1854-1926), που παρουσιάζουν πραγματικό ενδιαφέρον

Άλλοι πρόδρομοι

- Ο αρχιεπίσκοπος Αθηνών Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, *Νέα Σιών* 1906, ζητά με άρθρο την ανάληψη ιεραποστολικής δράσης από την Εκκλησία

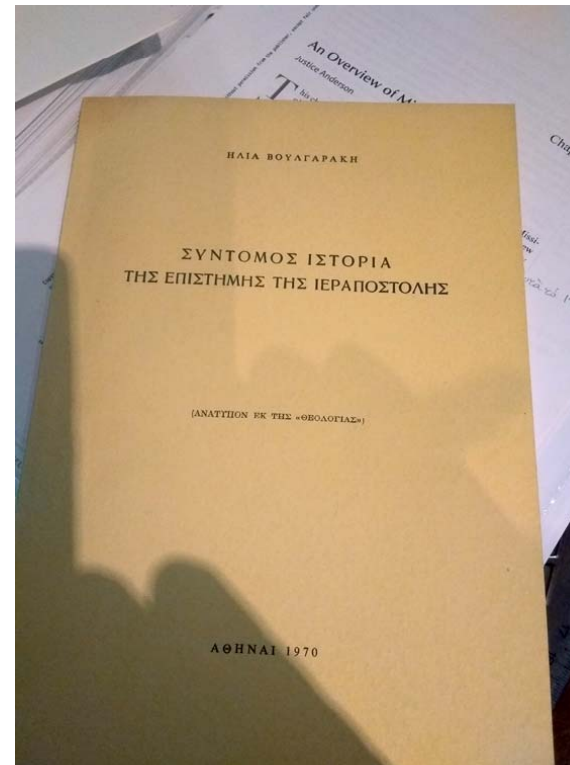
Μεσολαβεί ο Α' Παγκόσμιος και η Μικρασιατική Καταστροφή, αλλά

- το 1935 ο καθηγητής Λεωνίδας Φιλιππίδης εντάσσει το μάθημα της Ιεραποστολικής στο πλαίσιο των μαθημάτων του Ιστορίας των Θρησκευμάτων

Λεωνίδα Φιλιππίδης

- Με παρότρυνση του Λεωνίδα Φιλιππίδη αρχίζει να ασχολείται με την Ιεραποστολική ένας κύκλος ανθρώπων όπως
- ο μετέπειτα μητροπολίτης Κοζάνης Διονύσιος
- ο μετέπειτα καθηγητής Ευάγγελος Θεοδώρου
- και κύκλος μαθητών που συνδέθηκαν με τον Σύνδεσμο (Syndesmos, World Fellowship of Orthodox Youth) και ίδρυσαν το Διορθόδοξο Κέντρο Πορευθέντες, όπως ο μετέπειτα Αρχ. Αλβανίας Αναστάσιος και...

Ο θεμελιωτής του κλάδου της Ιεραποστολικής στην Ελλάδα

καθηγητής Ηλίας Βουλγαράκης

Προσδοκία τοῦ Χριστοῦ. Σχεδίασμα ἐκ τοῦ «Πορευθέντες».

Ἱεραπέτρης ἐν Σεπτύνης, τῆς Συνόδου. τὴν Κρήτην ἀπὸ τοῦ Φράγκου Ἐνετῶν ζων ἀρχὴ ἀναλόγως λατινικῆ ἀρχιερεῦ ζομεν πινας) ἀνα τὸν περ ἐνωσις τὸ 1538 ἐν τῷ π συνεχίει ἡ Ἐπισκοποποιί χωρία λ Οἱ Τ στησαν αἰς καὶ μέχρι τῆ Ἑλληνικῆ Ἱεροσητῆ ἐκ τοῦ συνθετω μένη μέ κήν κατ δὲ τὴν Ἱ πατριαρχῶν λογῆ Ἐπισκοπαδοπετρατον τῆ ροσητεία ὑπὸ τὸν τρας, ἀλ σαι τὰς

Προσδοκία τοῦ Χριστοῦ. Σχεδίασμα ἐκ τοῦ «Πορευθέντες».

Εἰς τοὺς Ὁρθοδόξους παρατηρεῖται λίαν ἐνωρῆς ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μελέτην τῆς Ἱεραποστολῆς, τὸ ὅποion στρέφεται κυρίως οὐχὶ εἰς τὴν διερεύνησιν τῶν θεωρητικῶν αὐτῆς ἀρχῶν, ἀλλὰ εἰς τὴν ἐξέτασιν καὶ διακρίβωσιν τῶν καταλληλοτέρων μεθόδων ἐργασίας. Εἰς τὴν Ἱερατικὴν Ἀκαδημίαν τῆς τότε Ἱεραποστολικῆς περιοχῆς τῆς Ἐπισκοπῆς Καζάν (Σιβηρία) ἰδρύεται τὸ ἔτος 1854 ἐν Ἱεραποστολικὸν Ἰνστιτούτον μετὰ τρία τμήματα (ταταρικόν, μογγολικόν καὶ διὰ τὰς φυλάς τῶν Τσουβάτων καὶ Τσερεμίτων). Ἐντὸς τῶν κόλπων τοῦ Ἰνστιτούτου αὐτοῦ πραγματοποιοῦνται σημαντικαὶ ἰσλαμολογικαὶ ἐρευναι, αἱ ὁποῖαι ἤσκησαν εὐρεῖαν ἐπίδρασιν μεταξὺ τῶν ἰσλαμικῶν πληθυσμῶν. Τὸ ἔτος 1898 τὸ Ἰνστιτούτον αὐτὸ ἀποσπᾶται τῆς Ἱερατικῆς Ἀκαδημίας καὶ συνεχίζει τὰς ἐργασίας του ὡς αὐτόνομον Ἰδρυμα ἐν τῇ Spaso-preobrazjenskij μονῇ τῆς ἐπαρχίας Καζάν. Ἡ ἐπισυμβάσα περιπέτεια τῆς Ρωσικῆς Ἐκκλησίας ἐξ ἀφορμῆς τῆς Ὀκτωβριανῆς Ἐπαναστάσεως καὶ ἡ ἐξ αὐτῆς ἐπακολουθήσασα ραγδαία πτώσις τῆς ὀρθοδόξου Ἱεραποστολικῆς δραστηριότητος ἀνέστειλον τὴν κανονικὴν ἐξέλιξιν τῶν Ἱεραποστολικῶν σπουδῶν. Αἱ Ὁρθόδοξοι Ἐκκλησίαι τῆς Ἑλλάδος καὶ γενικώτερον τῆς Βαλκανικῆς ἕνεκα τῆς μακροαίωνος δοκιμασίας τῆς ξενικῆς κατοχῆς καὶ τῶν ἐπακολουθησάντων πολλαπλῶν πολέμων δὲν ἤσκησαν ἱεροποστολήν. Οὕτως ἐλλείποντος ἀντικειμένου, ἐδόθη προτεραιότης εἰς τὴν σπουδὴν πλέον ἐπειγόντων προβλημάτων τοῦ Πρακτικοῦ κλάδου τῆς Θεολογίας. Τοιοῦτοτρόπως σήμερον οὐδαμῶς τῆς Ὁρθοδοξίας ὑπάρχει αὐτοτελὴς πανεπιστημιακὴ ἐδρα διὰ τὴν Ἱεραποστολικήν.

H.A.B.

Ἱεραπότνης. Μητροπόλις. Ἐπισκοπὴ καὶ Μητρόπολις Ἱεροσητῆ.

Ἱεροσητῆ ἐκ τοῦ τῆ συνθετικοῦ μένη μέ κήν κατ δὲ τὴν Ἱ πατριαρχῶν λογῆ Ἐπισκοπαδοπετρατον τῆ ροσητεία ὑπὸ τὸν τρας, ἀλ σαι τὰς τείας ὁ Ἱεραπέτρ κη, ἀνυ Οἰκουμην προῦξις ο Ἡ Μ ριακά πε κατηχητ πέτρας κ ἐν Σητεῖ Καψᾶ Σ φιλανθρο μενα ὑπ Ἱερῶ Ἱερῶ Ἱερῶ Ἱεράτευ λου Πέ βαπτισμ τοῦ Χρ Βαπτισμ χουν δη τριπλῆν κατέχου ρίου τῆ τοῦ Ἁγ κοῦ ἀξί χριστιαν Ἡ σ

Τα πρόσωπα της Αθήνας

- Ο Ηλίας Βουλγαράκης υπήρξε βοηθός του Λεωνίδα Φιλιππίδη στην έδρα Ιστορίας των Θρησκευμάτων. Θα είχε ακολουθήσει μια εύκολη καριέρα στον κλάδο αυτό, αλλά προτίμησε να περιμένει όσο χρειαζόταν και με κίνδυνο να μην ευοδωθεί ποτέ η υπομονή και το ρίσκο του, προκειμένου να οικοδομήσει αυτοτελώς το αντικείμενο της Ιεραποστολικής.
- Αυτή η «λεπτομέρεια», όταν την πληροφορήθηκα από τον ίδιο στα φοιτητικά μου χρόνια και μέσα από τις αναμνήσεις και τις συγκινήσεις της οικογενειακής επισφάλειας που θυμόμουν στα μαθητικά μου χρόνια, με είχε κάνει να νιώσω απεριόριστη εκτίμηση και σεβασμό στον πατέρα μου. Μια καθαρά προσωπική μαρτυρία, θα είχε χαθεί οριστικά με τον θάνατο του προσώπου του το 1999, αν δεν συνέβαινε να μας τη θυμίσει χρόνια μετά ο αδελφικός του φίλος Ιωάννης Λάμπας.
- Όμως κατά θεία πρόνοια, υπήρξε τελικά και γραπτό τεκμήριο από τρίτο πρόσωπο. Γράφει στον χαριστήριο τόμο της Θεολογικής Σχολής, στην Επετηρίδα, τόμος ΛΣΤ' (2001) ο καθηγητής Δημήτριος Β. Γόνης, στο άρθρο του «[Ηλίας Βουλγαράκης: Ο Θεμελιωτής της Ιεραποστολικής στην Ελλάδα](#)», 82 [70-120]:
- «Η επιθυμία του να εργαστεί στο Πανεπιστήμιο ικανοποιήθηκε το επόμενο έτος (1964) με τη συμπάρσταση του αείμνηστου καθηγητή Λεωνίδα Φιλιππίδη. Διορίστηκε Βοηθός στην Έδρα της Ιστορίας Θρησκευμάτων με προοπτικές εξελίξεως, αφού ο καθηγητής Φιλιππίδης ήθελε να τον προωθήσει στο αντικείμενο που υπηρετούσε ο ίδιος. Ο Ηλ. Βουλγαράκης όμως προτίμησε τον δύσβατο δρόμο της Ιεραποστολικής, ο οποίος αποδείχθηκε αρκετά μακρὺς και επίπονος για την εισαγωγή και την καθιέρωση του μαθήματος αυτού».

Μια αναγκαία διευκρίνιση

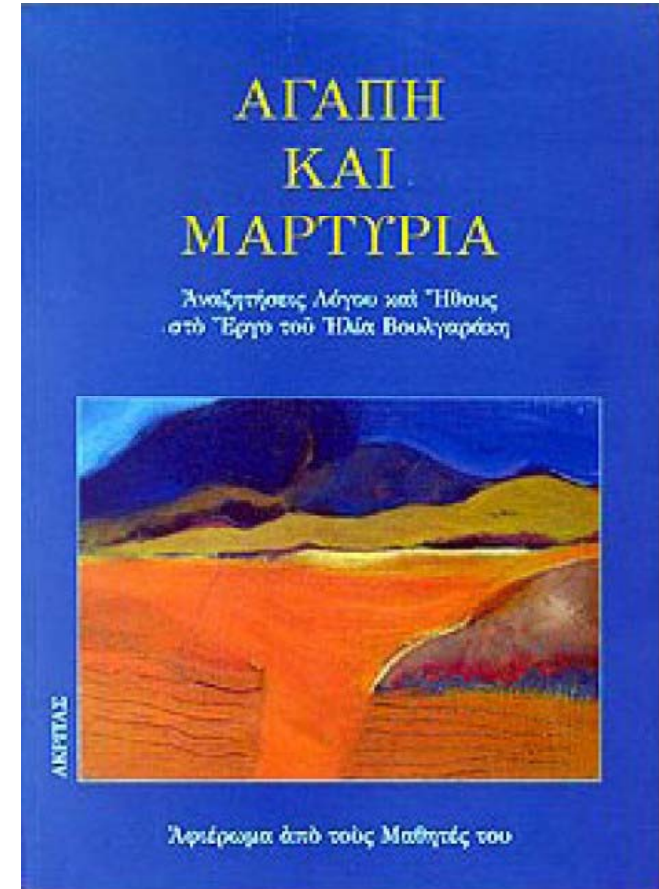
- Σημείωση. Ο Ηλίας Βουλγαράκης ήταν βοηθός στην Ιστορία Θρησκευμάτων, αλλά ποτέ δεν ήταν βοηθός του Αναστασίου, όπως εκ παραδρομής θεωρήθηκε υπό τινων, αντίθετα, είχε προηγηθεί χρονικά του Αναστασίου ως λίγο μεγαλύτερος, και με τη μη αποδοχή της πρόσκλησης να διαδεχθεί τον Φιλίππιδη στην Ιστορία Θρησκευμάτων άνοιξε ουσιαστικά τον δρόμο στον Αναστάσιο Γιαννουλάτο να καταλάβει εκείνη την έδρα της Ιστορίας των Θρησκευμάτων.
- Ο [Αναστάσιος Αλβανίας](#), φίλος αχώριστος του Ηλία Βουλγαράκη, είναι μια πολύ σημαντική προσωπικότητα της Ορθοδοξίας σε παγκόσμιο επίπεδο και πολύ σημαντική μορφή για την ιεραποστολή, κάτι το οποίο θα εξετάσουμε αναλυτικά στο αμέσως επόμενο μάθημα. Ουδέποτε υπηρέτησε την Ιεραποστολική ως ακαδημαϊκό κλάδο στο πλαίσιο ακαδημαϊκών δομών, εντούτοις σε διάφορες χρονικές φάσεις την υπηρέτησε με την πένα του, τις μελέτες του και την καταγραφή της εμπειρίας του.

Το μάθημα στη Θεολογική Αθήνας

- Ο Ηλίας Βουλγαράκης δίδαξε το μάθημα από το 1973, ανελλιπώς μέχρι τη συνταξιοδότησή του το 1994. Το 1973 το μάθημα ήταν προαιρετικό και μη εξεταζόμενο και ο διδάσκων -που ήδη υπηρετούσε αμισθί ως υφηγητής από το 1971 που έλαβε τον τίτλο της υφηγεσίας- έλαβε εντολή διδασκαλίας. Το 1975 το μάθημα αναβαθμίσθηκε ως εξεταζόμενο. Χρειάστηκαν όμως πολλά βήματα ακόμα για να ιδρυθεί έκτακτη έδρα Ιεραποστολικής, μόλις το 1977. Το επόμενο έτος ο Ηλίας Βουλγαράκης διορίστηκε έκτακτος καθηγητής. Η έδρα της Ιεραποστολικής έγινε μόνιμη, με την εκλογή του το 1982 στη βαθμίδα του τακτικού καθηγητή. Ασφαλώς το μάθημα αναβαθμίστηκε σε υποχρεωτικό. (ΕΒΠ, 2011. ΑΠ, Μαθητεύσατε, 2001: 24-25[19-32]. ΒΓ, ό.π.).
 - ΣΧΟΛΙΟ: Η Ιστορία είναι απρόβλεπτη και πολυποίκιλη, ενώ σπάνια προχωράει ευθεία. Την ίδρυση τακτικής έδρας ακολούθησε ο Νόμος-Πλαίσιο 1268/1982, που κατάργησε τις έδρες και οργάνωσε τις σπουδές κατά ευρύτερους τομείς. Το μάθημα εντάχθηκε στον Τομέα Θρησκευολογίας, Φιλοσοφίας της Θρησκείας και Ιεραποστολικής. ☺
- Μετά τη συνταξιοδότηση του Ηλία Βουλγαράκη το μάθημα διδάχθηκε για μικρό ακόμα διάστημα ως επιλεγόμενο από τους Αθανάσιο Παπαθανασίου, Άγγελο Βαλλιανάτο και Απόστολο Νικολαΐδη (τον νυν κοσμήτορα), ενώ στο Τμήμα Θεολογίας για λίγο από τον καθηγητή Γεώργιο Πατρώνο και άλλους, όχι πάντως ειδικούς επιστήμονες.

Επίγονοι

- Οι «μαθητές» του Ηλία Βουλγαράκη, ήδη διδάκτορες, υποψήφιοι διδάκτορες και ‘μαθητές’ εν ευρεία εννοία του αφιέρωσαν μετά θάνατον τον τόμο *Αγάπη και Μαρτυρία*, 2001. Εκεί διαβάζουμε:
- «Η μαθητεία κοντά στον Ηλία Βουλγαράκη ήταν μια εμπειρία κεφατή, δημιουργική, γεμάτη εκπλήξεις, αντιρρήσεις, διάλογο. Η γνώση δεν ήταν γι’ αυτόν στοιχείο υπεροχικό, μηχανισμός εξουσίας. Αντίθετα πίστευε ότι η γνώση πρέπει να μοιράζεται, να διαχέεται. Μια πνοή φρεσκάδας στη θεολογία, ένα πνεύμα ανήσυχο, γεμάτο αντιπάθεια στον κονφορμισμό, συμπάθεια στον άνθρωπο, τη ζωντανή εικόνα του Χριστού.»

ΑΓΑΠΗ και ΜΑΡΤΥΡΙΑ

Αναζητήσεις λόγου και ήθους στο έργο του Ηλία Βουλγαράκη

- Τον τόμο προλογίζει ο αρχιεπίσκοπος Αλβανίας Αναστάσιος, συνάδελφος, συνεργάτης, συνοδοιπόρος, φίλος και αδελφός όλα τα χρόνια της ζωής
- Γράφουν (με τη σειρά που εμφανίζονται στον τόμο) οι Χριστίνα Τούτουνα, Αθανάσιος Παπαθανασίου, Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα, Κωστής Κυριακίδης, Γεώργιος Βαγιανός, Κώστας Κορναράκης, Αριάδνη Σαραντουλάκου, Heikki Huttunen, Χρυσόστομος Παπαθανασίου (νυν επ. Μάνης), Ιωσήφ Φαλτάς, Στέλιος Παπαλεξανδρόπουλος, π. Κωνσταντίνος Παπαδόπουλος, Δημήτρης Καραμάτσκος, Αθηνά Φλώρου, π. Βασίλειος Θερμός, π. Αδαμάντιος Αυγουστίδης, Άγγελος Βαλλιανάτος, Ιωάννης Λάμπας, π. Κωνσταντίνος Στρατηγόπουλος, Αλέξανδρος Καριώτογλου, Μητρ. Καμπάλας και πάσης Ουγκάντας Ιωνάς.
- Όλοι με τον ένα ή τον άλλο τρόπο είναι «συγκληρονόμοι μιας μεγάλης παράδοσης» κατά την έκφραση του Α. Παπαθανασίου:

Η κληρονομιά μας

- «Ο Ηλίας Βουλγαράκης δεν έφτιαξε ‘αυλή’. Είναι χαρακτηριστικό ότι όσοι θέλουν να χαρακτηρίσουν κάποιους ως μαθητές του χρησιμοποιούν την έκφραση ‘κληρονομιά του Βουλγαράκη’· όχι όμως ‘αυλή του’».
 - Αθανάσιος Παπαθανασίου, Μαθητεύσατε: 31

«Η καμπάνα της Ορθοδοξίας...»

- «Άνθρωπος διαλόγου ο ίδιος, γνώριζε καλά ότι για να επικοινωνήσεις με τον άλλον πρέπει να βρεις μια κοινή γλώσσα. Συγχρόνως να μη διακατέχεσαι από ενθουσιαστική και υπεροπτική διάθεση, αλλά από πνεύμα αγάπης και διακονίας. Ο Ηλίας γνώριζε και σεβόταν τη διαφορά, την ετερότητα. Ζητούσε να αναλύσει το υπόστρωμά της, ώστε η προσέγγιση να είναι ουσιαστική. Παρέμενε υπομονετικός και φιλικός παρά τις διαφορές. Έκρυβε την αξία του πίσω από ένα χαμόγελο σεμνότητας και ταπεινοφροσύνης. Διέθετε χριστιανική αρχοντιά, χωρίς κοσμικότητα και αυταρέσκεια. Ο λόγος του ήταν άμεσος, μεστός και με χάρη· όχι απρόσωπος, λόγιος και ακαδημαϊκός. Ακόμη και η επιστημονική του έρευνα, παρά τη συνεπή μεθοδολογία, δεν ήταν αφηρημένη αλλά απέβλεπε στο διδακτικό έργο της Εκκλησίας και στη διακονία των πιστών.

- »Ο Ηλίας αγαπούσε κατεξοχήν τον αρχέγονο χριστιανισμό και τον μοναχισμό, τονίζοντας τα γνήσια κίνητρά τους και τη θερμή ομολογία πίστεώς τους. Θεωρούσε ότι για τον ορθόδοξο δεν υπάρχουν θεωρητικές και απόλυτες αρχές, αλλά ότι κάθε τι αποκτούσε αξία κατά το μέτρο της αγάπης προς τον Χριστό και τον αδελφό. Έτσι κι ο ίδιος δεν δίδασκε υψηλές θεωρίες, αλλά μεταλαμπάδευε με διάκριση και χάρη Θεού το Ευαγγέλιο του Κυρίου Ιησού Χριστού, με πνεύμα ορθόδοξο, εκκλησιαστικό, ‘ἵνα ἡ πίστις... μὴ ᾗ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ’ ἐν δυνάμει Θεοῦ’ (Α΄ Κορ. 2,5)

-
- »Στα μέσα του 20^{ου} αιώνας, η ιδέα της εξωτερικής ιεραποστολής συνιστούσε κάτι μάλλον ‘θεολογούμενον’, έμοιαζε με εξωτερική πολυτέλεια. Χωρίς να εξιδανικεύει κανείς τα γεγονότα παραβλέποντας τις δυσκολίες και τα περίπλοκα προβλήματα, διαπιστώνει ότι σήμερα σε διάφορους τόπους ηχεί ταπεινά, δοξολογικά, κάποτε απρόσμενα, η καμπάνα της Ορθοδοξίας. Στη διαμόρφωση αυτού του ήχου, ο Ηλίας Βουλγαράκης έχει ιδιαίτερα συμβάλει».
 - Αναστάσιος, Αρχιεπίσκοπος Τιράνων, Δυρραχίου και πάσης Αλβανίας, Αντί Προλόγου, 13-14 [11-14].

Στη Θεσσαλονίκη

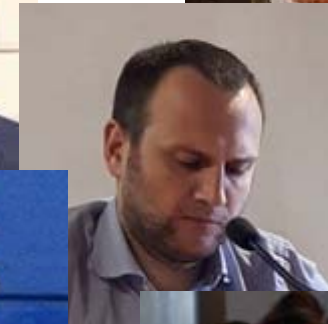
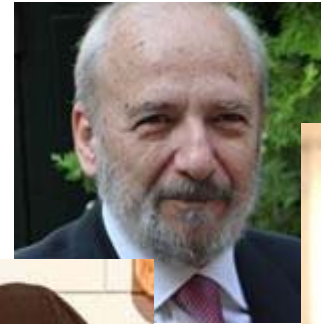
- Το μάθημα διακόνησε επί σειρά ετών σε συνδυασμό με το αντικείμενο του διαλόγου ο καθηγητής Πέτρος Βασιλειάδης, ο οποίος έδωσε νέα πνοή και συνέδεσε το αντικείμενο με τις πιο σύγχρονες εξελίξεις στη διεθνή πραγματικότητα, ενώ συνέβαλε ουσιαστικά και τυπικά στη δημιουργία και μιας νέας γενιάς Ιεραποστολόγων
- Στο Τμήμα Ποιμαντικής ο καθηγητής Χρήστος Βάντσος

Σήμερα με την Ιεραποστολική από τους Έλληνες ασχολούνται συστηματικά οι

- Πέτρος Βασιλειάδης
 - Αθανάσιος Παπαθανασίου
 - Νικόλαος Δημητριάδης
 - Δημήτριος Κεραμιδάς
 - Νίκος Τσιρέβελος
-
- και η Εύη Βουλγαράκη
 - μαθήτρια των
Ηλίας Βουλγαράκη |
Αναστασίου [Γιαννουλάτου] |
Πέτρου Βασιλειάδη

(ας μας συγχωρηθούν τυχόν παραλήψεις)

(ας αναφερθεί όμως και η Δήμητρα Κούκουρα για την έμμεση συμβολή της)

Σήμερα Ιεραποστολική διδάσκεται

- Στο Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας του ΕΚΠΑ
- Στην Ανώτατη Εκκλησιαστική Ακαδημία Αθήνας

Όμως, ας λύσουμε ένα puzzle για εκλεκτικές συγγένειες

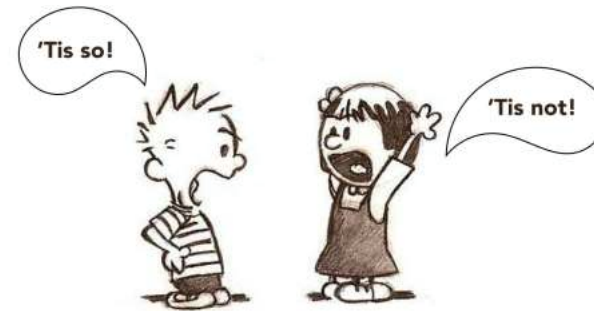

- «Ο ιδρυτής του κλάδου Ηλίας Βουλγαράκης, προκειμένου να διαμορφώσει μια εγγενώς ορθόδοξη Θεωρία και Μεθοδολογία της Ιεραποστολής, και παρά τις Ιεραποστολικές σπουδές του στη Δύση, εμβλαπτίστηκε στη σπουδή των Πατέρων με τους οποίους ασχολήθηκε σε όλη τη ζωή του. Με τρόπο διαυγή και σαφή, αποτυπώνει το εγχείρημά του στο έργο του *Εννοιολογικός Θησαυρός της Ελληνικής Γραμματείας από τον 1ο μέ-χρι το 15ο Αιώνα*, στην «Πε-ρι-γραφή της Έρευνας», (1986, 56-59).
- Με βάση την τότε συνήθη διεθνή πρακτική ο Ηλίας Βουλγαράκης (1965) θεωρεί την Ιεραποστολική ανήκουσα στον κλάδο της Πρακτικής Θεολογίας. Εντούτοις, η έδρα της Ιεραποστολικής εντάχθηκε αρχικά στον Ιστορικό κλάδο ενώ με το Νόμο-Πλαίσιο 1268/1982 για τα ΑΕΙ, εντάχθηκε στον Τομέα Θρησκευολογίας, Κοινωνιολογίας και Ιεραποστολικής, στο Τμήμα Ποιμαντικής της Θεολογικής Αθηνών (που αργότερα μετονομάστηκε σε Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας). Η σύνδεση των ιεραποστολικών με τις θρησκευολογικές σπουδές είναι σήμερα η συνηθέστερη πρακτική διεθνώς. Άλλωστε, και στην Ελλάδα ο πρώτος διδάξας, ο Λεωνίδας Φιλιππίδης ήταν θρησκευολόγος. Στο Τμήμα Θεολογίας, το μάθημα διδασκόταν για ένα διάστημα, μετά το 1987, από τον Καινοδιαθηκολόγο καθ. Γεώργιο Πατρώνο. Στη Θεσσαλονίκη, στο Τμήμα Θεολογίας, ο επίσης Καινοδιαθηκολόγος καθ. Πέτρος Βασιλειάδης, δίδαξε από το 1998 το μάθημα «Διαθρησκειακό Διάλογο» διακονώντας έτσι και την Ιεραποστολική, την οποία συνδέει με τον Διάλογο (ΠΒ 2007, 59-71). Στο Ποιμαντικό Θεσσαλονίκης, ο Χρήστος Βάντσος δίδασκε επίσης το μάθημα της Ιεραποστολικής, το οποίο ήταν ενταγμένο στον Πρακτικό Τομέα. Όλη αυτή η ποικιλία είναι αδιάψευστος μάρτυρας ότι η Ιεραποστολική είναι μια συνοριακή σπουδή που τέμνει πολλούς κλάδους της Θεολογίας (ΕΒΠ 2013, 52-53)».

ΕΒΠ, λ. Ιεραποστολική

- **Φτιάξτε έναν εννοιολογικό χάρτη και καταγράψτε πώς νομίζετε ότι μπορεί η Ιεραποστολική να συνδέεται με άλλους Θεολογικούς κλάδους και τι τομείς μπορεί να γίνουν, ή τι μαρτυρά αυτό για το περιεχόμενο και την εκάστοτε έμφαση σε μια ποικιλία ζητημάτων. Σκεφτείτε κάτι και για τον Συστηματικό κλάδο, που είναι πολύ σοβαρή η σύνδεσή του με την Ιεραποστολική.**

Και θα κλείσουμε αγαπητικά με μια αντιμαχία...

- «*Η Σημερινή Πραγματικότητα*. Σήμερα σε πανευρωπαϊκό επίπεδο υπάρχει μια γενικότερη πολιτική τάση, που συμβαδίζει απολύτως με τον προϊόντα αποχριστιανισμό της Ευρώπης, να αντικατασταθούν ακόμα και οι Θεολογικές Σχολές με Σχολές Θρησκευτικών Σπουδών στα Ακαδημαϊκά Ιδρύματα. Μια τέτοια εξέλιξη επηρεάζει και τις Ιεραποστολικές Σπουδές. Με σκοπό την καλύτερη διείσδυση του μαθήματος της Ιεραποστολικής σε Πανεπιστήμια έχει προταθεί ένα εναλλακτικό όνομα: «Διαπολιτισμική Θεολογία». Μια τέτοια σκέψη και άλλες παραπλήσιες ενέχουν από ορισμένες πλευρές κινδύνους και από άλλες πλεονεκτήματα.
- Εντούτοις, υπάρχει και η αντίρροπη τάση, ριζικά αντίθετη σε κάθε περιθωριοποίηση της Ιεραποστολικής. Μια όλο και πιο ισχυρή ζήτηση καταγράφεται, και η επιθυμία να δοθεί μεγαλύτερη προσοχή και έμφαση στις Ιεραποστολικές σπουδές, τάση που προκύπτει ακριβώς από την έλλειψη και την ανάγκη (ΑΠ, 2009, 307-324). Η τάση αυτή βρίσκει σήμερα στήριξη στις Εκκλησίες αλλά και στο Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών, που πάντα συνδέεται με τις προτεραιότητες των κινημάτων βάσης, εκφράζεται δε και από τον διευθυντή του Ecumenical Theological Education ιεραποστολόγο καθ. δρ. Ντίτριχ Βέρνερ (DW 2012). Σκέψεις για τη βελτίωση των υπαρχουσών υποδομών και την ανάπτυξη νέων, τόσο σε σεμιναριακή όσο και σε ακαδημαϊκή βάση, αλλά ακόμα και σε τοπικό επίπεδο κατάρτισης στελεχών του ιεραποστολικού έργου είναι στην αιχμή του σύγχρονου προβληματισμού.»

ΕΒΠ, λ. Ιεραποστολική

• **Εσείς τι λέτε;**

Σχέση Ιεραποστολής και Ιεραποστολικής

Επανάληψη
ΕΡΕΥΝΑ

- Η ιεραποστολή αποτελεί και απαρτίζει το πιο προκεχωρημένο φυλάκιο της εκκλησιαστικής ζωής και αντίστοιχα της θεολογίας. Είναι το σημείο συνάντησης της Εκκλησίας με τον κόσμο, μια συνάντηση δημιουργική, ανοιχτή, μια κοινωνία αγάπης. Ως συνοριακή θεολογία και δράση υπόκειται σε μια σειρά ζητημάτων που τη βγάζουν από τα όρια επεξεργασμένων βεβαιοτήτων και την καθιστούν ανοιχτή στην επίνευση και επίδραση του αγίου Πνεύματος. Μια τόσο σύνθετη πράξη θα ήταν χρήσιμο να επικουρείται από τον αναστοχασμό για την ίδια την πράξη. Μαζί με τη δράση, μια δράση σήμερα χωρίς ιδιαίτερη υποστήριξη και επαρκή χρηματοδότηση, με τα γνωρίσματα της εργασίας του μυρμηγκιού, που υπήρξε χαρακτηριστικό των ορθόδοξων ιεραποστολών, καλό είναι να συμβαδίζει και η θεωρία, η επιστήμη, ο προβληματισμός, ο θεολογικός αναστοχασμός πάνω στα ζητήματα της ιεραποστολής. Ζητούμενο στη σύγχρονη ιεραποστολή δεν είναι ένας υψηλός σε ποσότητα και ένταση ακτιβισμός, καρπός ενός ζήλου *ού κατ' επίγνωσιν*, αλλά ένα έργο ποιότητας με μια μεθοδολογία ταιριαστή προς το μήνυμα που διακονεί και αντίστοιχη με την ομορφιά της ορθόδοξης πίστης και ζωής.

Επανάληψη Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα. λ. Ιεραποστολή. *MOXE* 8, 459 [448-459].

Ζητούμενο πέραν του ακαδημαϊσμού..

- Είναι από μια θεολογία της Ιεραποστολής να περάσουμε σε μια ιεραποστολική θεολογία

Βιβλιογραφία

- Αμβράζης, Νικόλαος. *Ο Ορθόδοξος και Έλλην ιεραπόστολος Φιλόθεος*. Βόλος: Σωτ. Σχοινιάς, ²1968 (¹1901).
- Αναστάσιος, αρχιεπίσκοπος Αλβανίας [Γιαννουλάτος]. « Αντί Προλόγου». Σε *Αγάπη και Μαρτυρία: Αναζητήσεις Λόγου και Ήθους στο Έργο του Ηλία Βουλγαράκη. Αφιέρωμα από τους Μαθητές του*. Επιμέλεια Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα. Αθήνα: Ακρίτας 2001: 11-14.
- Acosta, José de, *De Promulgatione Evangelii apud Barbaros sive de Procuranda Indorum Salute*. Τόμοι 6. Σαλαμάνγκα, 1588.
- Anderson, Justine. «An Overview of Missiology.» Σε John Mac Terry (επιμ.). *Missiology: An Introduction to the Foundations, History, and Strategies of World Missions*. Νάσβιλ, Τενεσί: B&H Academic, ²2015: 1-18.
- Βασιλειάδης, Πέτρος. «Mission, Proselytism and the Ecumenical Movement». Σε *“Πορευθέντες...,” Χαριστήριος τόμος προς τιμήν του Αρχιεπισκόπου Αλβανίας Αναστασίου [Γιαννουλάτου]*. Επιμ. Ηλίας Βουλγαράκης et al. Αθήνα: Αρμός, 1997: 77-97 και σε νέα επεξεργασία, υπό δημοσίευση έργο του *Αντίδωρον Τιμής και Μνήμης*.
- Βουλγαράκη-Πισίνα, Εύη. «Ιεραποστολή στα Μετόπισθεν: Μνήμη Ηλία Βουλγαράκη». *Πάντα τα Έθνη*, 72 (1999): 9-11.
- —. λ. Αναστάσιος: Αρχιεπίσκοπος Δυρραχίου, Τιράνων και πάσης Αλβανίας (επώνυμο Γιαννουλάτος). *MOXE* 2 (2011): 407-410.
- —. λ. Βουλγαράκης Ηλίας. *MOXE* 4 (2011): 273-275.
- —. λ. Ιεραποστολή. *MOXE* 8 (2013): 448-459.
- —. λ. Ιεραποστολική. *MOXE* 8 (2013): 459-462.
- Βουλγαράκης, Ηλίας. λ. Ιεραποστολική. *ΘΗΕ* 1965: 768-769.
- —. *Σύντομος Ιστορία της Επιστήμης της Ιεραποστολής*. Αθήναι, 1969.
- —. *Η Ιεραποστολή κατά τα Ελληνικά Κείμενα από του 1821 μέχρι του 1917*. Εν Αθήναις: «Πορευθέντες», 1971.
- Bosch, David. *Transforming Mission: Paradigm Shifts in Theology of Mission*. Twentieth Anniversary Edition. Πρόλογος William R. Burrows. Συμπεράσματα Darrel Guder και Martin Reppenhagen. Μέρινολ, Νέα Υόρκη: Orbis Books, [1991] 2011.
- Γόνης, Β. Δημήτριος. «Ηλίας Βουλγαράκης: Ο Θεμελιωτής της Ιεραποστολικής στην Ελλάδα»: *Επετηρίδα Θεολογικής Σχολής Αθηνών*. Τόμος ΛΣΤ' (2001): 70-120.

- Colombus, Christophorus, *Libro de las Profecias*. An *en face* edition (Columbus Quincentenary Series). Μετάφραση στα Αγγλικά και σχόλια: Delno C. West και August Kling. Γκέινσβιλ: University of Florida Press: 1991 [1502].
- Guerrier, W., *Leibniz in seinen Beziehungen zu Russland und Peter den Grossen. Eine geschichtliche Darstellung dieses Verhältnisses nebst den darauf bezüglichen Briefen und Denkschriften*, Αγία Πετρούπολη–Λάιπτσιχ, 1873 .
- Herasmus, *Ecclesiasticae sive de Ratione Concionandi libri IV*, Βασιλεία 1535.
- Jesu, Thomas á (Diaz Sanchez de Avila), *Stimulus Missionum: Siue de propaganda a religiosis per uniuersum orbem fide: Vbi de dignitate, & utilitate huius functionis quod animarum cura- pali Eccleja Pralatos praeipue ad Religiofis Ordines pertineat*. Ρώμη: Apud Iacobum Mascardum, 1610.
- Leibniz, Gottfried Wilhelm von. *Novissima Sinica: Historiam nostri Temporis Illustratura*, 1967.
- Myklebust, Olav Guttorm. *The Study of Missions in Theological Education*. Τόμοι 1-2. Όσλο: Egede Instituttet, 1955 και 1957.
- Παπαθανασίου Αθανάσιος. «Missionary Experience and Academic Quest: The Research Situation in Greece». Σε *European Traditions in the Study of Religion in Africa*. Επιμέλεια Frieder Ludwig και Afe Adogame, Βισμπάντεν: Harrassowitz, 2004: 301-311.
- ——. Σε *Αγάπη και Μαρτυρία: Αναζητήσεις Λόγου και Ήθους στο Έργο του Ηλία Βουλγαράκη. Αφιέρωμα από τους Μαθητές του*. Επιμέλεια Εύη Βουλγαράκη-Πισίνα. Αθήνα: Ακρίτας 2001: 11-14.
- ——. «Προοπτικές και Τροχοπέδες της Ορθόδοξης Ιεραποστολής Σήμερα». *Πάντα τα Έθνη* 132 (2014): 16-19.
- Χρυσόστομος, αρχιεπίσκοπος Αθηνών [Παπαδόπουλος] : «Περί της Ανάγκης Ιδρύσεως Ορθοδόξου Ανατολικής Ιεραποστολής»: *Νέα Σιών* 4 (Απρ. 1906): 423-428.